

א. ח. אלחנני / עם ר' מיכל רבינוביץ

עם דמדומי שקיעה, הופיעו מיקירי-ירושלים בזה אחר זה כפנסים הנדלקים במעלהו של רחוב בן-יהודה: הנה אשר ביילין ניצב בקרן בן-הלל, נשען על מקלו ועיניו הפקוחות זרחו והצליפו מבטי שנינה והתבדחות בעוברים ושבים. אי-מזה כבר הילכה השלישיה: משה וייצמן, א. ז. אשכולי זכרונם לברכה ושאל אדלר יב-לח"א. אדם וייחודו.

בפתח האהל, בחנות "דרום", ניצב ר' מיכל רבינוביץ, וכולו שמחה למראה רעיו מן העבר השני של המדרכה, הללו סרים קמעה לחנות ומתנצחים בהלכות היום, בדברי חז"ל, מעשה, משל וחידה, מעיפים עין לספרים עתיקים שנערמו עליהם ערי-מות אבק מימי "אברהם אבינו" ... ר' מיכל עומד ומשמש את אורחיו, ועיניו מפיקות מן ההומור, הספוג תורה.

חלה ר' מיכל מחלה אנושה. החנות סגורה ובאין פותח. הספרים הבלים עומדים ומציצים מחלון הראווה המאובק. החלים, ושוב לובש הרחוב אדרת-חכמה. ור' מיכל מתאר, מוסיף ומספר על אותה מארה שפקדה אותו, לפרטי פרטים ולדקדוקי דקדוקים.

אירע אסון נורא: פיצוץ רחוב בן-יהודה. ר' מיכל ניצל בנס, תחת עיי המפולת של חנותו נקברו אוצרות-רוח יקרים, "כל גויל וכל כתב יקרים היו לי מחיי", תעודות וכתבי-יד יחידים בכל העולם, שאין להשיגם באיזו ספריה שהיא, של אישים וקהילות ישראל. כל הנכסים האלה אסף ר' מיכל עוד מראשית נעוריו, באהבה ובדבקות צרף ספר לספר, וכל העושר הרב הזה, כאילו ירד לטמיון. צער ויאוש מילאוהו. ומתנדבים באו מכאן ומכאן לפנות הריסות ולהציל את שאפשר להציל. במכוניות משא העבירו את האוצרות הנ-צולים לביתו הצר. חולה היה. שכב במיטה, ובשכיבה הוסיף למיין ולסדר ולערוך את הכתבים והתעודות. תלי-גוילים וספרים נערמו בחדר, וברוחו הטובה ביקש להת-נחם, כאומר שאין רע בלא טוב, "הנה הזדמנות גדולה נתגלגלה לידי לעבור סוף סוף על הכתבים וזכרונות הנעורים", מכתבים ממנדלי ועד אחד-העם, מביאליק ועד טרומפלדור. אלא, שהדאגה כוססת: מה יהא גורלו של אוצר זה? פנה ר' מיכל למוסד זה ואחר ואין נענים. לא

יאומן. נסיתי לנחמו, שעוד מעט, יוקמו ההריסות ו"דרום" שלו יעמוד שוב על תילו. ר' מיכל לא יכל להירגע: "אין זה נכס פרטי שלי. נכס לאומי הוא. על המוסדות הלאומיים החובה לשלימותו".

עתה נכיר תודה לקבוצת ידידים שהת-עוררו להביא את כתבי מיכל רבינוביץ ז"ל, בקובץ "חול ומועד" (הוצאת המחלקה לעניני הנוער והחלוץ של הסוכנות). הת-קין את הקובץ ישראל היילפרין, שהביא אף ביוגרפיה מקיפה של תלמיד-חכם זה, ואילו ש"י עגנון אומר בפתח הספר: "כש-היו רואים את ר' מיכל רבינוביץ כשהוא סמוך על הספר, דומה היה כמי שפרש מן העולם ודבר אין לו עוד עם החיים. משהכירוהו מקרוב ראו שמאוד מאוד מעו-רה היה עם החיים. תורתו חיים היתה. ואיני יודע אם התורה היתה לו פירוש על החיים או החיים פירוש על התורה".

אתה מוצא ב"חול ומועד" על "השבת שירת העולמות" שעיקרם שידר ר' מיכל ברדיו. ו"מדי חודש בחודשו", ימים-נו-ראים וחגי ישראל בליווי דברי חז"ל ומאמרי חסידים, משל ומעשיה. יהדות שרשית קבועה בעלי הספר. להט יהודי.

בפרקי-אמהות-ארץ ישראל בפולקלור היהודי, נותן ר' מיכל סימנה של הגלות בישראל, שאין לך עונש חמור ממנה: — "היהודים לא השלימו אף פעם עם הגלות. זו היתה תמיד בעיניה הפורענות הגדולה ביותר — כשאדם מישראל נכשל בחטא, בעבירה חמורה מאוד, שלא צומות

מכפרים עליה, לא סיגופים ואף לא מלקות; כשהחטא היה כל כך חמור שכל העונשים שישגם בספרי הדת היו קטנים לגביו ולא יכלו לכפר עליו, אז קיבל האיש הזה על עצמו 'לערוך גלות'. כי 'הגלות' היתה העונש החמור ביותר. יסורים, צומות, מלקות — כל אלה אדם יכול לשאת, אבל גלות זהו העונש הגדול ביותר המכפר על כל העוונות ואף על החמורים ביותר".

מכל פיסקה ומכל פסוק חש הקורא במטען הרוחני היהודי הנושא עמו מחברם. לכך נוספת גם יכולת ראייה חודרת, מיצוי קוי-דמות של אישים במחיצתם עמד, מבין השורות זורחת בינת-חיים עמוקה. בוכ-רונותיו של מוכר הספרים "דרום" על מנדלי מוכר ספרים, וכן על שלום עליכם וש"א אנסקי, פזורים פניני מחשבה ולשון לרוב, מעשה ותאור המתלכדים לאחד. כל שר' מיכל מספר עליהם עדיין רעננות עומדת בהם. ר' מיכל מפתיענו בגילוי על מנדלי מוכר ספרים: "כשנדברתי אתו על ארץ-ישראל והציונות אמר: עדיין אין לי הכרעה, מה נתן לנו יותר: בית המקדש על מכוננו ואלפי הקרבנות או חורבנו וקינות ירמיהו".

עם "חול ומועד" בא לכלל תיקון מה, חוב גדול שחבים לדמות למדנית ושופעת חכמה ותורה, דמותו של ר' מיכל רבי-נוביץ ז"ל.

ראוי שספר זה יימצא בכל בית יהודי, ובקרוב בני הנעורים, זהו ספר המקרב רחוקים, מקרב לבבות.